

ТЕРОРИЗМ ЯК НАСЛІДОК РЕЛІГІЙНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ: СОЦІАЛЬНІ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

У статті досліджується взаємозв'язок релігійної нетерпимості та тероризму. Обґрунтовується необхідність міжнародної освітньої програми, яка викриває аморальність релігійного екстремізму і розкриває неагресивну сутність релігії.

Актуальність цієї роботи полягає у тому, що в ній міститься аналіз тих передумов тероризму, які безпідставно були відкинуті офіційними особами антитерористичних формувань. Такими варто назвати насамперед релігійну нетерпимість, а також невміння витягати необхідні уроки з історії розвитку світових імперій, таких, як Римська і Російська. Автори вважають за необхідне дослідити й описати консолідуючий аспект глобального тероризму в громадянському середовищі. Твердження про відновлення функції релігії як "паркану", який об'єднує і огорожує від навколишнього світу, що вже спостерігалось в минулих тисячоліттях, дозволяє зробити висновок, що теракти приносять певну користь не тільки "ісламським хрестоносцям", а й "американським невірним".

У загальному вигляді проблема, поставлена авторами, виходить з наступного: щоб ефективно боротися з тероризмом, необхідно визначити ті джерела, що його підживлюють. Автори вважають, що джерелами тероризму є, в першу чергу, соціально-економічні, політичні та ідеологічні передумови. Метою дослідження авторів є науковий аналіз взаємозв'язку між релігійною нетерпимістю та тероризмом. Хоча релігійна нетерпимість безпосередньо з віри не виникає. Релігія виступає як інструмент, а не як передумова тероризму.

Дослідженням феномена "тероризму" присвячені наукові конференції, монографічні дослідження, науково-аналітичні статті, що містять безліч визначень цього явища [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. Однак загальновизнане визначення тероризму поки не вироблено.

Що варто розуміти під тероризмом? Як і будь-яке соціальне явище, тероризм має безліч визначень, жодне з яких не є повним і точним. Кожне з них містить характерні риси даного явища. Тероризм визначають у такий спосіб: як стратегію дій, засновану на принципах насильства, репресій, фізичного знищення; приборкування, залякування стратами, убивствами і всіма жахами шаленства [9]; політика і практика терору [10]; політика і практика терору, спрямована як безпосередньо на супротивника, так і, більшою мірою, опосередковано, тобто шляхом терору груп населення, які не беруть участь у конфлікті, з метою викликати їхню апеляцію до супротивника, що має за мету припинення стосовно них терору ціною задоволення вимог терористів; метод, за допомогою якого організована група або партія прагне досягти проголошених нею цілей переважно через систематичне використання насильства; найбільш небезпечний спосіб політичної дестабілізації суспільства; найбільш суспільно-небезпечний з усіх злочинів, що враховується карним законодавством; екзистенціальний протест проти формально-юридичних відносин, що виражається в прямій дії проти "прихильників системи", що корениться в надрах традиційного суспільства; свідоме використання нелегітимного насильства з боку групи людей або індивідуума для досягнення визначених цілей, недосяжних легітимним шляхом. З усіх визначень можна зробити висновок, що основною і змістовною стороною тероризму виступає залякування політичних чи інших супротивників, застосування або погроза застосування насильства. Саме залякування, деморалізація конфронтуючої сторони є центральною особливістю насильницького тиску, що називається тероризмом.

Звернемося до того часу, коли тероризм розглядався як інструмент реформування суспільного і державного ладу – до XIX століття. П.Н. Ткачов писав: "...Єдино практичне, єдино дійсний засіб досягти політичного і соціального відродження Росії полягає в тому, щоб звільнити вірогідданих від пригнічуючого їх страху перед "владстю предержащою", і тільки тоді, коли вони звільняться від цього страху, у них прокинуться людські почуття, у них пробудиться усвідомлення їхніх людських прав, у них з'явиться і бажання, і сила, і енергія боротися за ці права... А оскільки сила пригнічуючого їх страху прямо пропорційна силі, дисципліні й організації "владі предержащої", то звідси саме собою випливає, що для ослаблення першої, тобто сили страху, необхідно послабити, розхитати, дезорганізувати силу другої, тобто даної державної влади. Досягти ж останньої мети, тобто дезорганізувати і послабити урядову владу, при існуючих умовах політичного і громадського життя Росії, можливо лише одним способом: тероризуванням окремих особистостей, що втілюють у собі, більшою чи меншою мірою, урядову владу" [11: 118]. Поступово подібні ідеї поширилися з Росії по Європі й Америці, сприяючи розвитку численних антиурядових агресивних організацій. До переліку країн, у яких у XIX-XXI століттях тероризм одержав значний розвиток, входять: Алжир, Вірменія, Афганістан, Білорусія, Бельгія, Болівія, Великобританія, Гватемала, Німеччина, Гондурас, Греція, Єгипет, Ізраїль, Індія, Індонезія, Йорданія, Ірак, Іран, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Колумбія, Ліван, Мексика, ОАЕ, Пакистан, Перу, Пуерто-Рико, Росія, Сальвадор, Саудівська Аравія, Сирія, США, Таджикистан, Туреччина, Узбекистан, Філіппіни, Франція, Чилі, Швеція, Шрі-Ланка, Еквадор, ПАР, Югославія, Японія [4: 205-206]. У різні періоди тероризм застосовувався для досягнення різноманітних цілей. До початку XXI століття сформувалася основна мета, що і сприяє кооперації глобального тероризму. Автори цієї роботи як таку мету визнають звільнення ісламського світу від експансії "невірних" відповідно до догм ісламу, зокрема, вислови Мухамеда про ставлення до букіністів і багатобожників.

Не слід ставити знак дорівнює між глобальним тероризмом та ісламським фундаменталізмом. Хоча в основній масі виконавцями терористичних актів є фанатики-фундаменталісти, ідеологами можуть бути як офіційні проводирі терористичних угруповань, так і спецслужби окремих країн та деякі міжнародні корпорації, що можуть отримати користь із смертей тисяч безневинних людей. Розглянемо джерела найбільш розповсюдженого ісламського тероризму, не застосовуючи домисли, які не можна довести.

Питання про ідеологічні корені мусульманських терористів головним чином ігнорується засобами масової інформації. У центрі уваги знаходиться діяльність терористичних організацій. Переважає думка, ніби ці організації складаються з релігійних фанатиків, що "неправильно трактують релігійні тексти і знаходять свої аргументи для виправдання священної війни проти яких-небудь осіб чи країн, які сприяють тому, що спрямовано проти ісламу" [12: 15]. Отже, багатьох хто вірить, що для усунення погрози терактів проти США необхідно піймати і покарати Бен Ладена і подібних фанатиків з інших країн. Ця поширена думка є помилковою, тому що ісламські терористи не спотворюють Коран. Навпаки, вони правильно зрозуміли навчання Корана про винищення антиісламських осіб і націй. Вони приймають Коран всерйоз і готові віддати своє життя, підкорюючись його директивам. Це означає, що війна проти тероризму не може бути виграна шляхом лише поразки окремих терористичних організацій, тому що всюди в ісламському світі є люди, що підтримують священну війну (джихад), особливо проти США і їхніх союзників [7: 223].

Скрізь є мусульманські екстремісти, для яких вчення Корана про утиск усіх, хто противиться ісламу, є більш ніж значимим. Вони відомі під назвою "мусульманські фундаменталісти". Це означає, що проблема ісламського тероризму не може бути вирішена без того, щоб, у першу чергу, видалити її корінь, виявивши аморальність, безсоромність, безглуздість і жорстокість цього вчення про винищення невірних.

Мусульманські фундаменталісти готові віддати своє життя за те, що, за їх переконанням, є "священною війною" проти основного ворога ісламу, США, тому що їм за це гарантовано доступ у рай. Чому вони ненавидять Америку більше, ніж інші країни, незважаючи на те, що США виявляє "щедрість" до всіх мусульманських країн, включаючи Афганістан? Останні отримали мільйони доларів фінансової допомоги, і отримували з літаків продукти, навіть під час бомбувань. Відповідь варто шукати в їхньому відношенні до Америки як до найпершого ворога ісламу, особливо тому, що вона відкрито підтримує Ізраїль. У разі, коли буде піймано та знищено окремих терористів, навряд чи буде усунено небезпеку для Америки, оскільки їхні ряди будуть негайно поповнені тисячами мусульман, готових до самопожертви за тієї ж причини.

Не слід випускати з виду: війна проти тероризму дуже відрізняється від війни у звичайних польових умовах. Немає ясних "гарячих точок", які можна вразити за допомогою сучасної зброї. Американська перевага в галузі технології є неефективною і невирішальною в справі викорінювання тероризму, тому що його лідери розуміють основи сучасних воєнних дій, а саме – простоту, таємність і несподіванку.

Щоб розв'язати проблему тероризму, яка скувала Америку паралізуючим страхом, крім того, що це коштувало мільярди доларів міжнародному співтовариству, необхідно розуміти, що подібні безглузді, аморальні акції тероризму підживлює релігійна нетерпимість. Вона виникає не тільки через фанатизм. У випадку з мусульманськими терористами натхнення до їхньої руйнівної поведінки виникає з палкої старанності, яка вводить їх в оману, дотримуватися вчення Корана про знищення невірних. Отже, щоб вирішити проблему мусульманського тероризму, ми зобов'язані включити в програми шкіл та інститутів у всьому світі курси, спрямовані на те, щоб розкрити аморальність подібних учень, що закликають до утиску і винищення людей, які сповідують інші релігії. Такі вчення ми знаходимо не тільки в ісламі, але також і в християнських церквах.

Історично нинішні мусульманські терористичні акти можна простежити до їхніх джерел, звертаючись до основоположника ісламу, самого Мухамеда. Він був повний рішучості винищити ідолопоклонників, євреїв і християн, яких він узагальнював у понятті "невірні". У 627 р. з армією, що складалась з 305-ти його послідовників, повних ентузіазму, Мухамед підкорив кілька єврейських і християнських племен, керував і особисто спостерігав за побиттям 600 євреїв, яке було здійснено протягом одного дня. У 630 р. Мухамед тріумфально ввійшов у Мекку, зруйнувавши 360 ідолів Кааби і по-звірячому убивши багатьох ідолопоклонників. Під кінець життя Мухамед міцно увірував у винищення невірних, тобто ідолопоклонників, християн і євреїв, що не прийняли іслам. Серед його останніх висловів було таке: "Господи, знищ євреїв і християн! Нехай його гнів запалає проти тих, хто перетворив могили своїх пророків у місця поклоніння! Нехай не залишиться ніякої іншої віри, крім ісламу!" Корені мусульманського релігійного фанатизму варто шукати у вченні Мухамеда: "Меч – ключ від раю і пекла; у краплі крові, пролитої за справу Аллаха, у ночі, яка проведена в бойовій готовності, більше користі, ніж у двох місяцях посту чи молитви; гріхи полеглих у битві прощаються, і в день суду його руки будуть підтримувати ангели і херувими".

Поняття смерті за справу ісламу як найнадійнішого способу потрапити на небеса спонукує набожних мусульман жертвувати власним життям у боротьбі проти тих, хто є ворогом ісламу. Це вчення особливо приваблює для мільйонів мусульман, що животіють в убогості. Самопожертва в ім'я перемоги ісламу стає для них вірним шляхом покласти край їх нинішньому животінню в надії негайно потрапити в райське блаженство.

Важливо пам'ятати, що християни в минулому зробили такі ж звірства проти мусульман і християнських розкольників, які мусульманські фундаменталісти здійснюють сьогодні. Християн, винних у цих жорстокостях, називали не "терористами", а "хрестоносцями", тому що на своєму одязі вони носили хрести. Але фактично хрестоносці в більшості випадків були звичайними злочинцями, які знаходили задоволення в безжалісній різанині, вчиненій над безневинними людьми. Поняття "святих воєн", які велися в минулому християнськими лідерами проти мусульман і своїх побратимів-християн, допомагають нам глянути на релігійний фанатизм мусульманських терористів з історичної точки зору. Вони нагадують про те, що християни в минулому були ослі-

плени такою же ненавистю і релігійним фанатизмом, які виявляють мусульманські терористи сьогодні. Подібно до деяких мусульманських екстремістів наших днів, християни в минулому зробили жажливі звірства, незбагненні для сучасних християн.

Потрібно пам'ятати, що існує також велика кількість терористичних організацій, заснованих на неісламських релігіях. Риси, характерні для ісламських угруповань, властиві також єврейським терористичним рухам, що з'явилися в Ізраїлі на початку 1980-х років. Члени цих груп черпали своє натхнення в проповідях рабина Мейра Кахане, який згодом організував власну організацію за назвою "Ках" (її зараховують також до націоналістичних організацій), для поширення радикальних ідей, що не терплять компромісу. Вони полягали в наступному: створення міфічного образу євреїв як жертв, що довго вели активну боротьбу проти усього світу, налаштованого проти них; євреї були оточені ненависниками, тасмними антисемітами в США, кровожерливими арабами усередині і за межами Ізраїлю. Єдино можливим способом виживання в цих обставинах було ведення активної військової діяльності, що є правом на самозахист. Однак інтереси Кахане простиралися далі розуміння безпеки, і він використовував містичні іудейські уявлення, що виправдовували негативне, а то й агресивне поводження з арабами. Він вважав, що небажання розбиратися з арабами принесе непоправні лиха євреям. Ворогів він бачив не тільки серед мусульман, але і серед самих євреїв – серед ізраїльського світського керівництва. Наприклад, Амір, що здійснив убивство Іцхака Рабина, отримав своє благословення від рабинів, які вважали прем'єра духовним ворогом євреїв.

У США існує вчення Домініона, яке стверджує, що Армагеддон неминучий. Це вчення є найпізнішим тлумаченням доктрини християнського єднання. Домініоністи вірять, що кожна людина зобов'язана прискорити рятування людства від гріхів, активно сприяючи поверненню Месії на Землю. Це вчення було розроблено в 1980-х роках.

Секта "Аум Сьонрике" ("Вища істина") була заснована в 1987 році Секо Асахара у Японії. У 80-х роках його посягло видіння: Бог передав йому "вість, що він обраний для того, щоб "повести армію божу". У главу кута цей рух ставить насильницьке підкорення індивідуальної волі людини релігійному статуту, трактування ж статуту визнається вірним винятково у версії натхненників терористичної організації. Самим же яскравим фактом, що суперечить гуманістичним принципам, є принцип насильства стосовно іншого в сполученні з проголошеними релігійними мотивами цього насильства. "Убивство допомагає і жертві, і убивці знайти порятунок. Ті, хто вірять у настання судного дня, вважають, що чим раніш наступить царство Антихриста, тим скоріше буде зруйнований продажний світ, восторжествують нові небеса, ... усе стає дозволеним, зло перетворюється в добро" [13: 206].

Необхідно, на наш погляд, почати розробку міжнародної освітньої програми, покликаної викрити аморальність і ганебність усіх форм релігійної нетерпимості. Програма може бути реалізована в наступних напрямках.

1. Духовні особи, що очолюють різні галузі великих релігій світу, повинні привселюдно попросити вибачення перед представниками інших конфесій за злочини, зроблені цим відгалуженням у минулому. Приміром, Папа Римський Іоанн Павло II проводить різні акції доброї волі стосовно православної церкви (передача ікон і інших надбань). Він засудив США за початок воєнних дій в Іраку. Сакральні тексти потрібно цими особами тлумачити таким чином, щоб надалі таке трактування не було використано для розпалення конфліктів. Приміром, у Біблії є суперечливі положення реакції на агресію: "...зуб за зуб..." і "...якщо тебе вдарили по лівій щоці, підстав праву...". Главам християнських церков варто спростувати перше висловлювання і затвердити вірність другого.

2. Просвітницькі програми необхідно наповнити інформацією про неагресивний зміст релігії.

3. У навчальному курсі "Релігієзнавства" варто вивчати також випадки релігійного тероризму в кожній окремо узятій досліджуваній релігії, щоб ніхто не мав права через незнання обвинувачувати представників інших конфесій у протиправній поведінці, а до іновірців ставилися терпиміше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексенко Д.М. Актуальность новых подходов в борьбе с терроризмом // Мировое сообщество против глобализации преступности и терроризма. – М.: "Международные отношения", 2002. – С. 7-10.
2. Антонов В.Н. Современный терроризм: теория и реальность // Азиатско-Тихоокеанский регион. Экономика. Политика. Право. – 2002. – № 2. – С. 39-42.
3. Асанов Т.Б. Формы терроризма и методы (способы) реализации террористических акций // Терроризм: современные аспекты. Сб. науч. статей. – М., 1999. – С. 123-129.
4. Афанасьев Н.Н. Идеология терроризма // Социально-гуманитарное знание. – 2001. – № 6. – С. 205-206.
5. Беляев С.С. О борьбе с международным терроризмом // Государство и право. – 1998. – № 9. – С. 78-80.
6. Гончаров С. Актуальные проблемы борьбы с терроризмом // Мировое сообщество против глобализации преступности и терроризма. – М.: Международные отношения, 2002. – С. 98-101.
7. Кожушко Е. Современный терроризм. Анализ основных направлений. – М.: Харвест, 2000. – 325 с.
8. Кудрявцев В.Н. Предупреждение терроризма // Общественные науки и современность. – 2004. – № 1. – С. 89-95.
9. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. II. – М.: "Русский язык", 1980.
10. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1966.
11. Революционный радикализм в России, век девятнадцатый. Документальные публикации / Под ред. Е.Л. Рудницкой. – М.: Археографический центр, 1997. – 384 с.
12. Вовлечение Другого. Очерки политической теории. СПб: Наука 2001. – 415 с.
13. Ольшанский Д.В. Психология терроризма. – СПб.: Питер, 2002. – 292 с.

Матеріал надійшов до редакції 26.08.2004 р.

Давидов П.Г., Антипин Е.О. Терроризм как следствие религиозной нетерпимости: социальные и идеологические аспекты.

В статье исследуется взаимосвязь религиозной нетерпимости и терроризма. Обосновывается необходимость международной образовательной программы, которая разоблачает аморальность религиозного экстремизма и раскрывает неагрессивную сущность религии.

Davidov P.H., Antipin E.O. Terrorism As the Result of Religious Intolerance: Social-Philosophic and Ideological Aspects

The article deals with the problem of religious intolerance and terrorism. It proves the necessity of the international education program that should expose the amorality of religious extremism and non-aggressive essence of religion.